

ALOHIDA TALIMGA EHTIYOJI BOR BOLALAR UCHUN MAKTAB INTERNATLARIDA MATEMATIKA O'QITISH USLUBLARI

Turaeva Sevara Baxtiyarovna

*Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek tumani 105- sonli alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan
bolalar uchun maktab internati
o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada alohida talimga ehtiyoji bor bolalar uchun maktab internatlarida matematika o'qitish usullari, shakllari va mazmun mohiyati hamda bolalarning elementar matematik tushunchalarini egallashda qiziqarli, noan'naviy usullari xaqida fikr yuritilgan*

Alohida talimga ehtiyoji bor bolalar - belgilangan tartibda nogiron bolalar deb tan olinmagan, lekin jismoniy va (yoki) aqliy rivojlanishida vaqtinchalik yoki doimiy og'ishlari bo'lgan va alohida sharoitlar yaratishga muhtoj bo'lgan 0 yoshdan 18 bolalar nazarda tutiladi.

Maxsus ta'lim turli toifadagi bolalarda farqlanadi, chunki ular aqliy rivojlanish buzilishlarining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi va ta'lim jarayonini qurishning maxsus mantiqini belgilaydi, ta'limning tuzilishi va mazmunida o'z aksini topadi.

Alohida talimga ehtiyoji bor bolalar uchun ta'lim korreksion sxemalari va moslashtirilgan dasturlardan foydalanadigan maktablarda amalga oshirilishi kerak. Bugungi kunda Alohida talimga ehtiyoji bor bolalar ni ommaviy umumta'lim maktablarida o'qitish faol joriy etilmoqda, ammo maktabga inklyuziya hali ham istisno va ekzotik hisoblanadi. Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish psixologik xavfsizlikni ta'minlash va sinfda faol bo'lish motivatsiyasi, sinf rahbarlari, fan o'qituvchilari, psixologlar va ota-onalarning o'zaro hamkorligiga asoslanadi. Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitishning har bir bosqichida zarur dasturiy-texnik vositalardan, maktabning texnologik infratuzilmasidan foydalanish, to'siqsiz muhit rolini oshirish, inklyuziv ta'limning yuqori sifatini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Alohida talimga ehtiyoji bor bolalarlarning aksariyatida kognitiv faollik darajasi etarli emas, o'quv faoliyati uchun motivatsiyaning etuk emasligi, samaradorlik va mustaqillik darajasi pasaygan.

Shuning uchun o'qitishning faol shakllari, usullari va usullarini izlash va ulardan foydalanish o'qituvchi faoliyatida korreksiya va rivojlanish jarayoni samaradorligini oshirishning zarur vositalaridan biridir.

Maktab ta'limining davlat, jamiyat va oila tomonidan maktab oldiga qo'yiladigan maqsadlari ma'lum bilim va ko'nikmalar majmuasini egallash bilan bir qatorda, bolaning salohiyatini yuzaga chiqarish va rivojlantirish, o'z bilimlarini oshirish uchun

qulay shart-sharoitlar yaratish hamda uning tabiiy qobiliyatlarini amalga oshirish iborat.

Har bir bolaning o'z o'rnini topishi, tashabbuskorlik va mustaqillik ko'rsatishi, o'z qobiliyatlari va ta'lim ehtiyojlarini erkin ro'yobga chiqarishi uchun imkoniyat mavjud bo'lgan tabiiy o'yin muhiti ushbu maqsadlarga erishish uchun maqbuldir.

Ta'lim jarayoniga faol o'qitish usullarini kiritish sinfda ham, darsdan tashqari mashg'ulotlarda ham, shu jumladan alohida talimga ehtiyoji bor bolalar uchun ham shunday muhitni yaratishga imkon beradi.

Zamonaviy maktabda o'qituvchi "axborotchi" sifatida emas, balki etakchi, maslahatchi, o'quvchilarni yangi bilimlarga yo'naltiruvchi sifatida ishlaydi. Konfutsiy mashhur iborasini eslash joiz deb xisoblayman: "Menga ayting va men unutaman, menga ko'rsating va men eslab qolaman, men bilan buni qilaylik va men tushunaman!". O'quvchilarining motivatsion sohasini rivojlantirish uchun ularning yoshi, individual xususiyatlari, o'quv materiallariga qarab, ko'plab texnikalar mavjud. Turli xil aktiv faoliyat shakllari maktab o'quvchilarining o'quv faoliyatini faollashtiradi, ularni faollikka, fikrlash mustaqilligiga, bilimlarni o'quv jarayonida qo'llash qobiliyatiga tarbiyalaydi.

Matematika o'qitishda asosiy vazifalardan biri o'quvchilarda mustahkam sanash malakalarini shakllantirishdan iborat.

Imkoniyati cheklangan bolalar uchun barcha matematika darslarining muhim qismi matematik xotirani va "hushyorlikni" o'rgatishdir. Ushbu vazifalarning aksariyati matematik qonuniyatlarni topishga asoslangan.

O'quvchilarga tayyor qonuniyatlardan foydalanish ham, ularni mustaqil ravishda tuzish qobiliyatini ham taklif qilish mumkin. Bunday yondashuv ishning ijodiy yo'nalishini faollashtirishga, vazifalarni bajarishga tabaqalashtirilgan komponentni kiritishga imkon beradi. Amaliy topshiriqlar o'quvchilarning faoliyatga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Uchburchak prizma, parallelepiped, piramidani qog'ozdan yopishtirish maktab o'quvchilariga fazoviy figura tushunchasini o'rganish imkonini beradi.

Amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun qulay zamin - transportyor bilan ishlash: burchaklarni o'lchash, ma'lum darajadagi o'lchovdagi burchaklarni kesish, burchakni ikkita tengga bo'lish. Interfaol transportyor modeli o'qituvchiga ushbu vositadan foydalanish algoritmini aniq ko'rsatishga, o'tkir, to'g'ri burchaklarni qurish mexanizmlarini taqdim etishga imkon beradi.

5-7-sinf o'quvchilari orasida ertak darslari, sayohat darslari katta qiziqish uyg'otadi. Ushbu dars shakllari nafaqat matematikaga qiziqish uyg'otadi, balki sinfda ijobiy hissiy muhitni yaratishga yordam beradi, bu ayniqsa Alohida talimga ehtiyoji bor bolalar uchun muhimdir.

Darsning nostandart shakllari fanga qiziqishni shakllantirish bilan birga ta'lim bilim, ko'nikma va malakalarning to'planishiga hissa qo'shishi bilan qimmatlidir.

Integratsiyalashgan darslar (matematika-kimyo, matematika-fizika, matematika-biologiya) o'quvchilarning bilish faolligini rivojlantirish uchun juda foydali. Bunday yondashuv o'qituvchiga nafaqat bilim faoliyatini faollashtirish, balki o'qitishning ajralmas vazifasi bo'lgan fanlararo aloqalarni ko'rsatish imkonini beradi.

"Harakat vazifalari" mavzusini o'rganishda men ko'pincha sayohat darslaridan foydalanaman. Simulyatsiya qilingan vaziyat oquvchilarga masofa, tezlik va vaqt tushunchalarini o'yin usulida o'rganish imkonini beradi, bu esa masalani yechishda matematik modelni tuzish uchun zarurdir.

Ertak darslari 5-6-sinflarda syujet masalalarini yechishda ayniqsa dolzarbdir. Ushbu shakl nafaqat o'quv jarayonini hayajonli qiladi, balki hissiy stressni, o'quvchilarning topshiriqdan qo'rqishini ham engillashtiradi.

Motivatsion sohani rivojlantirish uchun darsda nostandart vazifalarning mavjudligi juda muhim: vazifalar-hazillar, vazifalar-hiylalar.

Hazil vazifalarga misollar:

- 1) Qaysi biri engilroq: 1 kg mix yoki 1 kg paxta?
- 2) Bitta tuxum 4 daqiqa qaynatiladi. 5 ta tuxum necha daqiqa qaynatiladi?
- 3) Uchta ot yugurdi. Har bir ot 5 km yugurdi. Haydovchi necha kilometr yurdi?

Hazil vazifalari o'quvchiga yechimga ko'pincha uning mohiyatini tushunmasdan rasmiy munosabatda bo'lmaslik, balki berkirilgan ma'noni izlash, shartni diqqat bilan o'qish va vaziyatni taqlid qilish imkonini beradi.

Bunday vazifalar barcha yoshdagi bolalar uchun juda qiziqarli. Ular tabiiy qiziqishni uyg'otadi va sizni hiyla uchun tushuntirish izlashga majbur qiladi. Bunday topshiriqlar hisoblash ko'nikmalarini shakllantirish uchun ham foydalidir. O'qituvchi maktab o'quvchilarining motivatsion sohasini kengaytirib, nafaqat didaktik muammolarni hal qiladi, balki mavzuning go'zalligini, uning rang-barangligini his qilish imkonini beradi.

Men qo'llayotgan muammoli ta'lim metodi muammoli ta'limning uzviy qismi bo'lib, uning asosi muammoli vaziyatlarni yaratish, muammolarni shakllantirish va o'quvchilarni muammoga olib kelishdir. Muammoli vaziyat hissiy, izlanish va irodali tomonlarni o'z ichiga oladi. Uning vazifasi o'quvchilarning faolligini o'rganilayotgan materialni maksimal darajada o'zlashtirishga yo'naltirish, faoliyatning motivatsion tomonini ta'minlash, unga qiziqish uyg'otishdir. Faol aqliy faoliyat har doim muayyan vazifani hal qilish bilan bog'liq. Odam nimanidir tushunish, amalga oshirish zarurati bormi, deb o'ylay boshlaydi. Fikrlash muammo yoki savol, ziddiyat bilan boshlanadi.

Muammoli vaziyat shaxsning fikrlash jarayonida ishtirok etishi bilan belgilanadi, u doimo qandaydir muammoni hal qilishga qaratilgan. Muammoli ta'lim usulini qo'llash imkoniyati cheklangan bolalar uchun juda muhimdir, chunki u nafaqat aqliy faoliyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi, balki bolaning muvaffaqiyatini his qiladi.

Matematika o'zining murakkabligi bilan qo'rqitadigan, ammo qiziqarli va hayotiy zarur bilimlar majmui bilan ajralib turadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zalyaletdinova F.R. Tuzatish maktabida matematikadan nostandart darslar / F.R. Zalyaletdinova. M.: VAKO, 2007 - 217 b.
2. Zalyaletdinova F.R. Tuzatish maktabida matematika / F. R. Zalyaletdinova. M.: VAKO, 2011 - 128 b.
3. N.N. Malofeev, O.S. Nikolskaya, O.I. Kukushkina, E.L. Goncharova. Nogiron bolalar uchun maxsus federal davlat ta'lim standarti kontseptsiyasi / 2-nashr. - M. : Ta'lim, 2014 - 42 b. – (Ikkinchi avlod standartlari)